

Hanke saa rahoitusta
Euroopan unionin ohjelmasta
Rights, Equality & Citizenship

Raportti: Valtakunnalliset romaniasiain neuvottelupäivät Jyväskylässä 12.-13.10.2016

Vuoden 2016 romaniasiain neuvottelukuntien valtakunnalliset neuvottelupäivät järjestettiin 12.-13.10. Jyväskylässä teemalla ”Hyvinvointi, terveys ja liikunta”. Päivien järjestelyistä vastasivat Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Lounais-Suomen alueellinen romaniasiain neuvottelukunta sekä valtakunnallinen romaniasiain neuvottelukunta. Tilaisuus järjestettiin osana Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Euroopan unionin Rights, Equality & Citizenship ohjelman tukemaa Sanoista tekoihin -hanketta. Jyväskylä valikoitui isäntäkaupungiksi muun muassa ansioituneen romani- ja monikulttuurisuustyön johdosta.

Vuosittain järjestettävät romaniasiain neuvottelupäivät kokoavat laajalti yhteen kuntien edustajia, romaniasiain neuvottelukuntien ja paikallisromanityöryhmien jäseniä sekä romanijärjestöjen toimijoita keskustelemaan eri keinoista, joilla voidaan edistää romaniväestön yhdenvertaisia yhteiskunnallisia osallistumismahdollisuuksia sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä elinolosuhteita. Osallistujia oli tänä vuonna noin kahdeksankymmentä. Päivien puheenjohtajina toimivat Lounais-Suomen aluehallintoviraston ylijohtaja **Mikael Luukanen** sekä sosiaalineuvos **Väinö Lindberg**.

Neuvottelupäivien avaus

Päivän puheenjohtaja **Mikael Luukanen** toivotti osallistujat tervetulleiksi ja avasi valtakunnalliset neuvottelupäivät. Palvelupäällikkö **Ritva Anttonen** jatkoi esittämällä Jyväskylän kaupungin tervehdyksen ja kertoi Jyväskylän kaupungissa tehdyn romanityön taustasta. Vuonna 2003 perustettiin romanityöryhmä, joka haki Euroopan sosiaalirahaston rahoitusta työllisyshankkeeseen. Tästä sai alkunsa Jyväskylän moninainen romanityö, jota on tähän mennessä tehty muun muassa sosiaalipalveluiden, esiopetuksen sekä työllisyyden osa-alueilla. Uusimpia lisäyksiä romanityön kentälle ovat Keski-Suomen osaamiskeskuksessa sekä vanhuspalveluiden piirissä tehty työ. Anttonen nosti esille useampia esimerkkejä, kuten Romanit työelämään -hankkeessa kehitetyn TuRom -sillanrakentajamallin sekä viime vuonna käynnistyneen Rainer -hankkeen.

Mikael Luukanen jatkoi puheenvuorossaan kertomalla viime vuoden haasteista ja nosti esille erityisesti huolensa asenteiden koventumisesta. Hän kuitenkin näkee, että monikulttuurisuus on ottanut Suomessa myös edistysaskeleita. Puheenvuorossa sivuttiin ajankohtaisena aiheena myös aluehallintovirastoja koskevaa sote- ja maakuntauudistusta. Luukanen toi myös esille kuluneen vuoden olleen juhlavuosi, sillä Romaniasiain neuvottelukunta täytti 60 vuotta ja Romano Missio

Hanke saa rahoitusta
Euroopan unionin ohjelmasta
Rights, Equality & Citizenship

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

110 vuotta. Myös tuleva Suomi 100 -juhlavuosi tulee tuomaan mukanaan juhlallisuuksia.

Sosiaalineuvos **Väinö Lindberg** toi Romaniasiaain neuvottelukunnan terveiset kytkien päivän teeman asumiseen, työllisyyteen, koulutukseen sekä sosiaalipolitiikkaan. Hän sivusi puheenvuorossaan myös käynnissä olevaa lainsäädännöllistä uudistusta ja näki tärkeänä, että romaniväestön osallisuus turvataan uudessa maakuntalaissa. Hän korosti, että valtakunnalliselle romaniasiaain neuvottelukunnalle sekä alueellisille neuvottelukunnille on luotava rakenne, joka mahdollistaa reagoimisen myös vaativiin tehtäviin. Lindberg näkee, että on oltava rakentavasti kriittinen ja vastuussa siitä, mitä hankerahoituksella saadaan aikaan.

Romanipoliittisen ohjelman toimeenpanon ja seurannan eteneminen

Sosiaali- ja terveysministeriön Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osaston johtaja **Kari Ilmonen** käsitteli puheenvuorossaan Romanipoliittisen ohjelman toimeenpanon ja seurannan etenemistä. Suomi toimitti 2015 Euroopan unionin komissiolle seurantaraportin romanipoliittisen ohjelman toimeenpanosta. Euroopan komission Suomea koskevan tiedonannon päätelmät toivat esille, että seurantaraportti antaa kokonaisvaltaisen kuvan Suomen tilanteesta. Keskeisenä huolenaiheena esille nostettiin romanivastaisuus ja syrjintä Euroopassa. Toisena huomionarvoisena osa-alueena painotettiin romanilasten ja -nuorten asemaa sekä sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Ilmonen toi myös esille, että uusi romanipoliittinen ohjelma (Rompo 2) tullaan asettamaan vuosille 2018-2020. Uuden ohjelman valmistelulle on saatu sekä ministeri Rehulan että pääministeri Sipilän tuki. Ohjelman valmistelu aloitetaan vuoden 2017 aikana osana Sanoista tekoihin -hankkeen seurantaa sekä erillisellä valmistelulla saman vuoden kuluessa. Ilmonen painotti puheenvuorossaan myös romaniasioiden huomioimisen tärkeyttä uutta maakuntalakia säädettäessä. Alueellisten neuvottelukuntien tehtävät siirretään maakuntiin uuden maakuntalain yhteydessä ja tavoitteena on asettaa neuvottelukunnat Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan, Etelä-Savon sekä Keski-Suomen maakuntiin. Hän toi myös esille Keski-Suomen osaamiskeskuksen yhteyteen suunnitellun Romaniasioiden sosiaalialan osaamiskeskuksen (ROSKE), josta on tavoitteena muodostaa koko maata palveleva tutkimukseen liittyvä keskittymä. Vuonna 2017 asetetaan myös uusi Romaniasiaain neuvottelukunta.

Sanoista tekoihin -hanke

Romaniasiaain neuvottelukunnan pääsihteerin viransijainen **Anneli Weiste-Paakkanen** kertoi seminaarissa juuri käynnistyneestä Sanoista tekoihin -hankkeesta. Vuoden mittainen hanke on Sosiaali- ja terveysministeriön sekä EU:n Rights, Equality & Citizenship -ohjelman rahoittama. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa paikallisia romanityön verkostoja, viedä asioita paikallistasolle sekä osallistaa romaniväestöä. Keskeistä hankkeessa on myös sukupuolten välinen tasa-arvo ja sen valtavirtaistaminen. Tavoitteena on hyödyntää jo olemassa olevia verkostoja ja vahvistaa niiden toimintaa. Hankkeen ohjausryhmänä toimii Romaniasiaain neuvottelukunta.

Hanke saa rahoitusta
Euroopan unionin ohjelmasta
Rights, Equality & Citizenship

Hankkeen aikana toteutetaan alueseminaareja, romaninaisten tapahtumia, tuotetaan edellä mainituista raportit ja tiedotetaan hankkeen etenemisestä uutiskirjeellä. Uutta romanipoliittista ohjelmaa kirjoitettaessa järjestetään aluetason kuulemisia sekä erillisiä naisten ja miesten kuulemistilaisuuksia. Weiste-Paakkanen korosti Suomen asemaa edelläkävijämaana, joka tarjoaa hyvän esimerkin muun muassa järjestötyön sekä romanien osallistamisen näkökulmasta. Hyviä käytäntöjä on tavoitteena levittää muihin maihin. Neuvottelupäivien osallistajat toivoivat hankkeessa raportoitavan selkeästi, kuinka paljon osallistujia toiminnot ovat tavoittaneet ja raportoinnissa huomioitavan myös osallistumisen laatua.

Jyväskylän romanihankkeet

Romanit liikkeelle -hanke

Palveluesimies **Kirsi Pelo-Arkko** sekä ohjaaja **Tenho Roth** kertoivat seminaarissa Jyväskylän kaupungin Romanit liikkeelle -hankkeesta, jonka keskiössä oli järjestää matalan kynnyksen liikuntatoimintaa, saada kuntalaisia aktivoitumaan liikkumaan omalla tavallaan ja tuoda liikunta osaksi arkielämää. Tavoitteena oli madaltaa kynnystä osallistua ja toimia olemassa olevien palvelujen piirissä sekä edesauttaa romanien terveyttä ja integraatiota. Hanke sai alkunsa sosiaalipalvelujen toimesta ja sai Opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämisavustusta vuosille 2012-2014. Romaniväestö osallistettiin mukaan jo hankkeen suunnitteluvaiheessa.

Hankkeessa kiinnostuneille osallistujille (n. 100) toteutettiin alkumittaukset, jonka jälkeen liikuntapalveluihin osallistuvat jaettiin yhdeksään eri ikäryhmään naiset ja miehet erikseen. Jokaiselle ryhmälle nimettiin oma vastuhenkilö, joilla oli erittäin tärkeä rooli ihmisten tavoittamisen ja kannustamisen näkökulmasta. Hankkeessa tarjottiin ryhmäliikuntaneuvontaa ja valittiin olemassa olevasta liikuntakalenterista viikoittaiset liikuntaryhmät jokaiselle ryhmälle. Kulttuurisensitiivisyys huomioitiin suunnitteluvaiheessa muun muassa siinä, että eri ikäryhmät ja nais- ja miesryhmät urheilivat eri aikoina eri paikoissa. Lopulliset osallistajat (63) saivat ryhmäliikuntakortit ja heitä kannustettiin myös omatoimiseen liikkumiseen. Hankkeen aikana toteutettiin myös kahden päivän leiri.

Hanke mahdollisti liikuntamuotojen moninaisuuden tarjoamalla tilaisuuden tutustua erilaisiin lajeihin ja antamalla resursseja liikuntavälineisiin. Hankkeessa tavoitettiin useita henkilöitä, jotka eivät olleet ikinä harrastaneet liikuntaa ja monille heistä liikunta jäi hankkeen jälkeen pysyväksi osaksi elämäntapaa. Sekä Pelo-Arkko että Roth korostivat osallistujien positiivista ja innokasta asennetta. Tärkeäksi nähtiin kulttuurintuntemus, tiivis yhteistyö sekä kohderyhmän osallistaminen suunnitteluprosessiin. Hankkeen aikana otettiin kaikki ikäryhmät huomioon. Roth näki kuitenkin erityisen onnistuneeksi sen, että toiminnan aikana tavoitettiin syrjäytymisvaarassa olevia nuoria ja saatiin heihin hyvää kosketuspintaa. Hankkeessa onnistuttiin tuomaan urheilun hyötyä näkyväksi romaneille ja suuntaamaan osallistujien huomiota terveyteen, liikkumiseen ja ruokavalioon. Pelo-

Hanke saa rahoitusta
Euroopan unionin ohjelmasta
Rights, Equality & Citizenship

Arkko näki jatkossa etenkin lapsiperheiden ja nuorten aktivoimisen tärkeäksi.

Jyväskylän Romaninuoret ry

Tenho Roth kertoi myös Jyväskylän Romaninuoret ry:n (JyväRoma) toiminnasta. Jyväskylässä romaninuorten suuri määrä ja tarve toiminnalle huomattiin jo 2000-luvun alussa. Vuonna 2003 perustettiin romanityöryhmä, jossa virkamiehet ja romanit yhdessä suunnittelivat toimintaa. Itse JyväRoma perustettiin projektien kautta vuonna 2006. Sen toiminnan keskiössä ovat romaninuorten elämänlaadun parantaminen, romanikulttuurin ja suomalaisromani-identiteetin tukeminen sekä romanien yhteiskunnallisen aseman kehittäminen. Yhdistys tuottaa nuorille muun muassa henkilökohtaista ohjausta, peli-iltoja ja liikuntatoimintaa. Se myös järjestää vanhemmille koulutuksia ja infoja sekä toteuttaa hanketoimintaa. Siltana huomiseen -hankkeessa on tuettu nuorten työllisyyttä hyvin tuloksin ja Valoa huomiseen -hankkeessa fokuksena ovat olleet erityistä tukea tarvitsevat romaninuoret. Nykyisellään yhdistyksen toiminnassa on mukana noin 80 romaninuorta. Toiminta on ollut aktiivista yhdistyksen alusta asti ja yhdistys toimii luotettavana kumppanina osana toimijaverkostoa. Yhteistyötahoja ovat muun muassa nuorisotoimijat, koulut, romanijärjestöt sekä työ- ja elinkeinopalvelut. Roth näkee Jyväskylän kaupungin tuen tärkeäksi yhdistyksen toiminnan kannalta.

Rainer -hanke

Lehtori **Taja Kiiskilä** ja projektityöntekijä **Kirsi Florin** kertoivat käynnissä olevasta Rainer -hankkeesta (2015-2018). Hanke on saanut rahoitusta Euroopan unionin sosiaalirahastolta sekä Keski-Suomen elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskukselta. Jyväskylän kaupunki hallinnoi hanketta ja osatoteuttajina toimivat Jyväskylän ammattikorkeakoulu sekä Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Hanke toimii koko Keski-Suomessa ja sen tavoitteena on edistää romanien kouluttautumista, avustaa ammatin hankkimisessa ja työpaikkoja löytämisessä sekä tukea töissä menestymistä. Hankkeessa etsitään kokonaisvaltaisia polkuja työelämään saakka. Kohderyhmänä ovat yli 15-vuotiaat romanit ja heidän perheensä sekä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon ja oppilaitosten henkilöstö.

Aikaisemmissa hankkeissa perheitä ei ole otettu kokonaisvaltaisesti huomioon, joten Rainer-hankkeessa tähän osa-alueeseen on haluttu panostaa. Perhetyön lisäksi hankkeessa toteutetaan ryhmätoimintaa ja erityisen onnistuneeksi on koettu juuri perhetyön ja ryhmätoiminnan yhdistelmä. Nuorten palaute ryhmätoiminnasta on ollut positiivista ja osallistumisprosentti on ollut korkea. Hankkeessa tuetaan nuoria myös opiskelupaikan saamisen jälkeen. Kokemuksen mukaan romaninuorten kohdalla käytännön asiat hoituvat, mutta teoriaopetuksessa voi syntyä haasteita. Hankkeessa halutaan antaa tukea juuri näihin vaikeisiin kohtiin muun muassa tarjoamalla tukiovetusta teoriaopetuksen osa-alueella. Puheenvuorossa nostettiin myös romanikielen opetus esille. Haasteena tällä osa-alueella nähdään, että nykyisellään kieliopinnot järjestetään koulupäivän jälkeen. Tällöin koulupäivät pitenevät, mikä vaikeuttaa lasten ja nuorten sitoutumista opetukseen.

Hanke saa rahoitusta
Euroopan unionin ohjelmasta
Rights, Equality & Citizenship

Seminaariyleisö oli kiinnostunut siitä, miten kontakteja on saatu muihin toimijoihin ja minkälainen vastaanotto on ollut. Florin kertoi, että eri tahoille on pidetty koulutusta ja menty muun muassa Ohjaamoon yhdessä nuorten kanssa. Vastaanotto on ollut hyvä, mikä osaltaan johtuu pitkistä aikaisemmista yhteistyösuhteista kentän toimijoiden kanssa.

Romanityö vanhuspalveluissa

Lähihoitaja **Riitta Roth** esitteli puheenvuorossaan työtään Jyväskylän kaupungin vanhuspalveluissa. Työskentelymallia käynnistettäessä kartoitettiin ihmisten tilanteita ja sen pohjalta suunniteltiin, miten heitä voitaisiin arjessa tukea. Rothin kaikki asiakkaat ovat romanitaustaisia ja hän kertoo saavuttaneensa hyvän luottamussuhteen asiakkaisiin. Työtehtävät sisältävät neuvontaa, palvelua, kuuntelua, yhdessä ulkoilua ja kodinhoidollisia tehtäviä. Roth tekee myös yhteistyötä sosiaalityöntekijän kanssa ja kartoittaa asiakkaiden tuen tarvetta. Työskentelyssä apuna on myös miespuolinen henkilö, jos Roth ei kulttuurisyyistä voi mennä miesasiakkaan kotiin. Roth myös pitää esitelmiä eri tahoille ja lisää sosiaali- ja terveystoimen tietämystä romanikulttuurista. Hän toivoo, että vastaava toimintamalli saataisiin laajemmin käytäntöön.

Hyvinvointiin, terveyteen ja liikuntaan liittyvät teemat

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen puheenvuoro

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkija **Noora Ristiluoma** kertoi terveyden edistämisestä, ravinnosta ja liikunnasta sekä Nevo tiija -hankkeen osana toteutettavasta valtakunnallisesta Romanian hyvinvointitutkimuksesta (Roosa). Tutkimus on THL:n toteuttama ja valvoma. Ristiluoma aloitti puheenvuoronsa kertomalla terveyden edistämisen historiasta ja monimuotoisuudesta. Ristiluoma korosti, että yksilö on keskeisessä asemassa terveyden näkökulmasta. Omilla valinnoilla on suuri vaikutus, jolloin tietoa valintojen perustaksi tarvitaan. Tämän lisäksi myös esimerkiksi perimä, perhe, yhteisö, kulttuuri, ympäristö sekä erinäiset suositukset vaikuttavat terveyteen. Ristiluoma kertoi puheenvuorossaan myös tarkemmin ravinnon ja liikunnan vaikutuksesta terveyteen sekä nykyisistä suosituksista näillä osa-alueilla.

Valtakunnallinen Romanian hyvinvointitutkimus on THL:n yhdessä muiden hankkeiden kanssa toteuttama tutkimus, jonka tavoitteena on kerätä ajantasaista tietoa romaniväestön hyvinvoinnista, terveydestä, toiminta- ja työkyvystä sekä palvelujen käytöstä. Tutkimushanke on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama. Kerätyn tutkimustiedon perusteella tavoitteena on edistää romaniväestön hyvinvointia. Tutkimus tukee Romanipoliittisen ohjelman seuranta- ja kehittämistä. Tuloksia voidaan hyödyntää myös sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten työssä. Tutkimusaineisto on tarkoitus kerätä kevään 2017 ja kevään 2018 välisenä aikana valtakunnallisesti valituilla paikkakunnilla. Aineistoa keräävät koulutetut tutkimushoitaja- ja tutkimusassistenttiparit ja osallistujat rekrytoidaan vapaaehtoisuuteen perustuen. Tavoitteena on saada tutkimukseen yhteensä tuhat haastateltavaa. Kartoitus suoritetaan saman kaavan mukaan, kuin vastaavissa

Hanke saa rahoitusta
Euroopan unionin ohjelmasta
Rights, Equality & Citizenship

aikaisemmissa tutkimuksissa ja aineistoa kerätään haastattelun ja terveystarkastuksen avulla. Haastateltaville esitetään useampia kysymyksiä eri hyvinvoinnin osa-alueilta, mitataan verenpaine ja vyötärönympäryys sekä tehdään toimintakykytesti.

Hyvinvointitutkimus herätti neuvottelupäivillä paljon keskustelua. Kysymyksiä esitettiin siitä miten romaniväestö osallistuu tutkimuksen toteutukseen. THL:n toimesta vastattiin, että romaniväestöä on osallistettu pilotointivaiheessa ja tutkimuksen toteutusta tulee valvomaan romaneista koostuva ohjausryhmä, joka osallistuu myös tulosten analysoimiseen. Kommenteissa kyseenalaistettiin, miksi yksinomaan romaniväestön hyvinvointiin keskittyvää tutkimusta tarvitaan. THL totesi, että kohdennettua tietoa tarvitaan romanipolitiikan ja toimenpiteiden kehittämisen tueksi. Riippumaton tutkimustieto on vähemmän vaarallista, kuin ilman tutkittua perustetta lausutut väitteet. Myös yleisöstä esitettiin kommentteja, joissa tutkimuksella nähtiin olevan mahdollisuuksia vaikuttaa positiivisesti romaniväestön hyvinvointiin ja terveyteen. Kommenteissa esitettiin myös huoli siitä, onko tuhannen henkilön aineisto kattava ja voiko vapaaehtoisuuteen perustuva osallistujien rekrytointi aiheuttaa aineistossa vinoutumaa suuntaan tai toiseen.

Tärkeänä näkökulmana tuotiin esille, että tutkimuksen taustalla käytyä eettistä keskustelua tulisi tuoda avoimesti esiin ja tutkimusprosessissa huomioida yhdenvertaisuuspoliittinen keskustelu. Yhdessä tultiin siihen tulokseen, että keskustelua tutkimushankkeesta täytyy edelleen jatkaa ja viesti romaniväestön huolesta tulisi välittää THL:n tietoon.

Mieli liikkuu

Ylilääkäri **Marja-Liisa Kinnusen** puheenvuoro käsitteli kognitiivisten tekijöiden vaikutusta liikuntakykyyn. Riittävä liikuntakyky on hyvän toimintakyvyn edellytys ja ikääntymisen myötä kognitiivisten resurssien merkitys liikuntakyvyn ylläpitämisessä korostuu entisestään. Kinnunen korosti, että kognitiivisiin kykyihin voidaan vaikuttaa ja liikkumisen ohella älylliset harjoitukset, mielikuvaharjoitukset sekä yhdistelmäharjoitukset ovat tärkeitä. Mieliharjoitteet kompensoivat ikään liittyviä aivomuutoksia. Kinnunen korosti, että vaikka jo nuorena harjoitteleminen on tärkeää, koskaan ei ole liian myöhäistä aloittaa. Mielen harjoittamisella voidaan tehdä sekä kuntouttavaa että ennaltaehkäisevää työtä. Liikkumiseen vaikuttavat erilaiset liikuntatottumukset, harrastukset sekä elämäntilanteet. Kinnunen kuitenkin painotti, että ihminen on luotu olemaan liikkeellä ja jokainen voi löytää eri liikuntamuotojen joukosta itselleen sopivan vaihtoehdon.

Hyvinvointia musiikista

Taiteen edistämiskeskuksen läänintaiteilija **Mertsi Lindgren** työskentelee kulttuurisen moninaisuuden parissa ja käsitteli puheenvuorossaan musiikin vaikutusta ihmisen hyvinvointiin. Työssään hän laittaa alulle ja hallinnoi erinäisiä projekteja yhdessä toteuttajien kanssa. Tänä vuonna hän on mukana organisoimassa tapahtumia muun muassa Rovaniemellä sekä Turussa. Musiikin vaikutuksia hyvinvointiin on tutkittu paljon. Musiikin etuja ovat muun muassa mielialan

Hanke saa rahoitusta
Euroopan unionin ohjelmasta
Rights, Equality & Citizenship

koheneminen, stressin lievittyminen, olon piristymisen tai tyyntymisen, keskittymiskyvyn paraneminen sekä sosiaalisten siteiden vahvistuminen. Tutkimusten mukaan musiikki vaikuttaa aina kuulijassaan ja musiikin vaikutukset näkyvät suurella osalla aivoja. Yleensä vaikutukset tapahtuvat tunteissa. Mielimusiikin on todistettu vaikuttavan moninaisesti myös terveyden osa-alueella, kuten aivohalvaus- ja muistisairauksissa. Musiikki lievittää myös kipua, ahdistuneisuutta, masennusta sekä yksinäisyyttä. Lindgren sekä aloitti että lopetti puheenvuoronsa musiikilla.

Opetushallituksen puheenvuoro

Satu Blomerus ja **Susanna Rajala** esittelivät puheenvuorossaan 2016 julkaistun Aikuisten romanien koulutustaustat -selvityksen tuloksia sekä toimenpide-ehdotuksia. Opetushallituksen kyselyä olivat valmistelemaan Romanien koulutusyksikön ohjausryhmä sekä erinäisiä sidosryhmiä, asiantuntijoita ja romanijärjestötoimijoita. Tiedonkeruu toteutettiin neljän eri kyselyn kautta, joihin osallistui yhteensä 327 vastaajaa. Romaniverkostosta oli suuri apu vastausten saamisessa.

Selvityksen tuloksista keskeisenä esille nousi tiedon sekä yksilöllisen tuen tarve. Tiedon tarpeeseen Opetushallitus suunnittelee vastaavansa julkaisemalla aineistoa internetsivuilla ja tuottamalla infopakettien, jolla voitaisiin kiertää eri paikkakuntia. Blomerus korosti, että pelkkä teoria ei vie eteenpäin vaan tarvitaan konkreettisia toimia. Opiskelun ja arjen hallinnan tuen tarpeeseen esiteltiin hyvänä käytäntönä Diakonissalaitoksen Amigo -mentorointihanke, jonka kanssa Opetushallitus on syksyllä 2016 käynnistänyt neuvottelun mentorointiyhteistyöstä. Myös opiskelun sisällöllisen tuen tarve nousi esille selvityksestä erittäin voimakkaasti ja tähän ratkaisuna on pohdittu klinikkatyypistä tukimallia. Selvitys toi esille, että nykyiset toimet eivät tavoita kaikkein syrjäytyneimpiä nuoria. Puheenvuorossa korostettiin, että nämä nuoret olisi tärkeää saada koulutuksen piiriin. Rajala painotti, että romaninuorille tulisi mahdollistaa myös väylä lukioon, jotta akateemisesti koulutettujen romanien määrä saataisiin kasvuun ja tätä kautta yhteiskunnallista vaikuttavuutta saataisiin laajemmin. Selvityksessä havaittiin myös opettajien tiedon tarve romanasioista, etenkin lukiokontekstissa. Näiden teemojen lisäksi kiinnostus yrittämiseen nousi vahvasti esille aineistosta.

Tärkeä havainto oli, että romanit opiskelevat ammatillisella puolella hyvin monipuolisesti eri aloilla. Sekä romanit että oppilaitoksien edustajat toivat kuitenkin esille, että romanioppilaat saavansa hyvin vaikeasti opiskeluun liittyviä työpaikkoja. Tarvitaan hyvää yhteistyötä Opetushallituksen sisällä, jotta ammatillisen koulutuksen asiantuntijat saadaan viemään asiaa eteenpäin. Aineistosta oli nähtävillä vahvasti myös yhteistyön ja verkostoitumisen tarve. Opetushallitus tapaa lähitulevaisuudessa romaniyhdistyksiä ja toimenpiteitä suunnitellaan yhdessä. Puheenvuoron lopuksi Rajala toi esille keskeisen sekä romanien että oppilaitosten taholta esiin nousseen seikan; romanit näyttävät erittäin koulutusmyönteisinä. Puolet vastanneista toivoi voivansa vielä elämässään opiskella jotain ja 85% vastanneista piti romanien koulutuksen suuntaa hyvänä.

Hanke saa rahoitusta
Euroopan unionin ohjelmasta
Rights, Equality & Citizenship

Opin portailta Pohjois-Pohjanmaalla -hanke

Projektipäällikkö **Sari Vilminko** kertoi Opin portailta Pohjois-Pohjanmaalla -hankkeesta, jonka toteuttavia tahoja ovat Diakonia-ammattikorkeakoulu, Oulun Diakoniaopisto sekä Oulun seudun ammattiopisto. Hankkeessa tehdään yhteistyötä alueen maahanmuuttaja- ja romanijärjestöjen sekä -yhteisöjen kanssa. Tarkoituksena on avata ja sujuvoittaa maahanmuuttaja- sekä romaninuorten koulutuspolkuja. Kohderyhmään kuuluvat nuoret ja toisen asteen koulutuksessa olevat tai sen suorittaneet henkilöt sekä näiden parissa työskentelevät tahot. Seitsemän keskeistä toimenpidettä ovat etsivä työ, mentorointitoiminta, kahvilatoiminta, tukirakenteen luominen toisen asteen ja ammattikorkeakoulun nivelvaiheeseen, ammattikorkeakoulun valintakäytäntöjen luominen esteettömiksi ja syrjimättömiksi, ohjaus- ja opetushenkilöstön koulutus ja mallin levittäminen sekä yhteistyö- ja asiantuntijaverkoston luominen.

Hankkeen alkuvaiheessa oli tärkeää tavoittaa kohderyhmä, jolloin romanitaustainen hanketyöntekijä oli keskeisessä asemassa. Oulun alueella tavoitettiin yli 20 jatkokoulutusmahdollisuudesta kiinnostunutta henkilöä ja kolme heistä on tässä vaiheessa jatkanut ammatillisissa opinnoissa, joista yksi ammattikorkeakoulussa. Tukipajatoimintaa on toteutettu vuonna 2016 aloittaneille maahanmuuttajataustaisille sairaanhoitajaopiskelijoille ja siitä on saatu hyviä kokemuksia. Hankkeessa pyritään tekemään yhteistyötä sisarhankkeiden kanssa ja annin jalkauttamista laajempaan käytäntöön pohditaan. Hankkeeseen liittyy myös kaksi opinnäytetyötä ja artikkeleita. Kommenttina yleisöstä esitettiin, että hanketta tulisi esitellä seuraavilla Kuntamarkkinoilla.

Romano Mission Muutoksen vuoro -projekti

Projektipäällikkö **Jenny Penna**, palveluohjaaja ja koordinaattori **Tuula Blomerus** sekä palveluohjaaja **Senja Valentin** esittelivät puheenvuorossaan Romano Mission hallinnoimaa ja RAY:n rahoittamaa Muutoksen vuoro -projektiä. Projekti on saanut alkunsa käytännön tarpeesta ja toiveesta. Vankiloiden henkilökunta on kokenut, että heillä ei ole ollut valmiuksia kohdata romanitaustaisia vankeja ja olemassaolevat tukimallit eivät ole pystyneet vastaamaan romaninaisten tarpeisiin. Naisten vuoro -projektin (2010-2014) aikana haastateltiin sekä vankilassa olevia romanitaustaisia naisia että vankilan henkilökuntaa. Tätä kautta saatiin tietoa siitä, minkälaista tukea tarvitaan. Muutoksen vuoro -projekti (2015-2016) on jatkoa Naisten vuoro -projektille. Se työllistää yhteensä viisi työntekijää, ja projektiin on saatu myös miestyöntekijä, joka suunnittelee miehille vastaavaa toimintaa. Toimintaa on Vanajan, Hämeenlinnan, Turun, Pelson ja Kestilän vankiloissa.

Tavoitteena on rakentaa vankilasta vapauteen ulottuva tukipolku, voimaannuttaa ja tukea naisia sekä katkaista rikoskierre. Tukityö toteutetaan yksilötyönä sekä ryhmätoimintana ja työskentelyyn on kehitetty Voiva -ryhmätoimintamalli. Projektiin sisältyy myös vertaistukihenkilötoimintaa. Toiminta Pohjoisen vankiloissa eroaa siinä, että vankiloissa on vain yhdestä kolmeen romaninaista, jolloin työskentely on yksilötyöpainotteista. Romano Missiossa toimitaan siltana vankilan ja rikostaustaisten romanien välissä, sillä romanitaustaisina henkilöinä työntekijöillä on valmiuksia ymmärtää sitä maailmaa, josta naiset ovat vankilaan tulleet. Toiminta luo myös luottamusta ja

Hanke saa rahoitusta
Euroopan unionin ohjelmasta
Rights, Equality & Citizenship

tietoisuutta yhteiskunnan tarjoamista palveluista. Blomeruksen sanoin naisille ”höylätään kynnystä matalammaksi”. Projektissa järjestetään myös konsultaatiota vankilan henkilökunnalle ja käydään kouluttamassa tulevia vartijoita. Vankilassa on tapahtunut asennemuutosta sekä kahdensuuntaista integraatiota ja Blomeruksen mukaan yhteistyö on hedelmällistä. Myös vankilan henkilökunnalta saatu palaute on ollut erittäin positiivista.

Kuulijat kysyivät onko projektin toiminnasta olemassa numeraalista tietoa. Blomerus vastasi, että Naisten vuoro -hankkeessa oli noin 500 kontaktia. Yleisö oli kiinnostunut myös ennaltaehkäisevän työn roolista. Tällä hetkellä hankkeessa ei tehdä suoranaista ennaltaehkäisevää työtä. Jatkumoa on kuitenkin tulossa, jolloin huomioidaan myös ennaltaehkäisevä puoli. Tulevaisuudessa Romano Missiossa jatketaan työtä vankiloissa, koulutetaan lisää tukihenkilöitä ja kehitteillä on pääkaupunkiseudulle tuleva naisille suunnattu fyysinen paikka, jossa kokoontua ja saada tukea.

Valtakunnalliset romanihankkeet ja niiden osahankkeet

Sari Hammar toimii Tsetanes naal – Koulutuspoluilla hankkeen koordinaattorina ja kertoi neuvottelupäivillä hankkeen sisällöstä ja toimeenpanosta. Euroopan sosiaalirahaston rahoittama valtakunnallinen hanke toimii vuosina 2016-2018. Hammar korosti, että hankkeessa on suuri vastuu, sillä sen toteuttamiseen on saatu mittavat resurssit. Näin ollen hanketta on valmisteltu pitkään ja laajalla pohjalla. Tsetanes naal toteutetaan yhteistyössä Nevo tiija -hankkeen kanssa, mutta kaksi hanketta pidetään hallinnollisista syistä erillään. Kummallakin hankkeella on myös osatoteuttajia, joilla on erilliset palkatut työntekijät sekä budjetit.

Hankkeen tavoitteena on edistää Suomen romaniväestön yhdenvertaisuutta, osallistumismahdollisuuksia sekä hyvinvointia. Pää tavoitteena on, että koulutuksen kautta romanit pääsevät yhä paremmin osalliseksi yhteiskuntaan ja työelämään. Hankkeen aikana työskennellään yksilöllisesti sellaisten nuorten ja aikuisten kanssa, jotka tarvitsevat tukea koulutuspoluillaan. Hankkeessa tarjotaan myös opettajille, ohjaajille, viranomaisille sekä päättäjille mahdollisuuksia kasvattaa osaamistaan romanikulttuuriin ja romanien koulutukseen liittyvissä asioissa. Tavoitteena on myös vahvistaa eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Diakonia-ammattikorkeakoulu koordinoi hanketta ja vastaa sen raportoinnista ja osatoteuttajia ovat Suomen Romanifoorumi ry, Helsingin, Tampereen ja Salon kaupungit, Helsingin Diakonissalaitos, Seurakuntaopisto, Otavan Opiston sekä KRIS Etelä-Suomi ry.

Mertsi Ärling toimii Nevo tiija – Uusi aika -hankkeen koordinaattorina. Hanke on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama ja sen päätavoite on romaniväestön työllistämässä. Hankkeen taustalla ovat Romanipoliittisessa ohjelmassa (2013) esitetyt toimenpidetarpeet sekä erinäisissä kuulemistilaisuuksissa esiinnousseet haasteet. Pääkohderyhmänä ovat Suomen romaniväestö ja erityisesti työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat romanit. Tämän lisäksi kohderyhmään kuuluvat työllisyys-, sosiaali- ja terveyspalveluiden henkilöstö sekä työmarkkinat. Välillisenä kohderyhmänä ovat romanijärjestöt, media, päättäjät sekä suomalainen yhteiskunta. Tavoitteena on parantaa romanien työ- ja toimintakykyä ja edistää heidän mahdollisuuksiaan työelämässä. Tätä kautta tavoitteena on lisätä romanien yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja hyvinvointia.

Ärling näkee oleellisena tehdä laajaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Hankkeen anti on tärkeää saada juurrutettua osaksi käytäntöä ja hyödyttämään ihmisiä ruohonjuuritasolla. Osatoteuttajina

Hanke saa rahoitusta
Euroopan unionin ohjelmasta
Rights, Equality & Citizenship

mukana ovat Suomen Romanifoorumi ry, ViaDia, Helsingin Diakonissalaitos, Oulun Diakonissalaitos, THL sekä Helsingin, Kuopion ja Vantaan kaupungit. Yleisöstä kysyttiin, miten yksittäinen työllistymisen kanssa apua tarvitseva voi saada tukea hankkeesta. Ärling kannusti ottamaan häneen yhteyttä, jonka jälkeen hän koordinoi asian lähimpänä olevalle toimijalle tai vaihtoehtoisesti itse avustaa henkilöä. Kummankin hankkeen osalta kommentoitiin, että olisi hyvin tärkeää saada tieto kulkemaan laajalle, sillä on kyse valtakunnallisista hankkeista. Esille tuotiin myös, että tiedotus kentälle tulee olla siinä muodossa, että viesti tavoittaa kohderyhmän.

Romanien kulttuuriperinnön arkistohanke

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistotutkija **Risto Blomster** esitteli neuvottelupäivillä Romanian kulttuuriperintö – Arvostus, arkistointi ja tutkimus -hanketta (2016-2018). Hankkeen taustalla on lauseita Romanipoliittisesta ohjelmasta, jossa on nostettu esiin muun muassa romanikulttuurin tallentamisen, arkistoinnin ja museoinnin merkitys. Hanketta ovat toteuttamassa Romaniasiaian neuvottelukunta, Kansallisarkisto sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Rahoitus hankkeelle tulee Majaoja -säätiöltä sekä Suomen Kulttuurirahastolta.

Suomen romanien historia -kirjaa tehdessä huomattiin, että aineistoa on, mutta se on vaikeasti saavutettavissa. Olemassa olevien aineistojen turvaaminen, turvallinen käyttö ja tasavertaisuus saavutettavuudessa nousivat keskusteluun. Tältä pohjalta lähdettiin viemään eteenpäin ajatusta Suomen romanien arkistosta. Tavoitteena alkaneessa hankkeessa on luoda arkisto, joka jakaantuu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran sekä Kansallisarkiston alle. Tähän mennessä arkistointiin on luovutettu aineistoja Romaniasiaian neuvottelukunnasta, Suomen Romaniyhdistyksestä, Romanitaiteen Keskuksesta sekä Aleka Stobinin ja Gunni Nordströmin arkistoista. Aineistojen viitetiedot viedään verkkoon. Arkiston keräämisessä on huomioitu arkistolainsäädäntö sekä tietosuoja hyvin tarkasti.

Arkisto tarjoaa materiaalia esimerkiksi Romanikielen- ja kulttuurin oppiaineen sekä tutkimustyön käyttöön. Kenellä tahansa on mahdollisuus tutustua aineistoon, tosin osa aineistosta on luvanvaraista. Yleisessä keskustelussa tuotiin esille, että myös monessa museossa ympäri Suomea on romaniesineitä kokoelmissaan. Nurmeksen museo kerää erityisesti romanien esineistöä.

Yhteenveto ja päätössanat

Toisen päivän puheenjohtajana toiminut sosiaalineuvos **Väinö Lindberg** esitti neuvottelupäivien loppupuheenvuoron ja kokosi kuluneiden päivien antia. Hän näkee erittäin tärkeäksi, että asioista kysytään ja keskustellaan avoimesti. Yhdessä keskustelu avaa mahdollisuuden sille, että asioiden hyväksymiselle tulee mahdollisimman laaja pohja. Valtakunnalliset romanihankkeet osahankkeineen ovat laajempia kuin Suomessa on koskaan aiemmin toteutettu. Näin ollen romaniväestön tulee tietää käynnissä olevista hankkeista mahdollisimman paljon. Myös seurannan rooli on keskeinen, jotta tavoitteiden saavuttamista voidaan arvioida.

Lindberg toi puheenvuorossaan esille, että Jyväskylässä on tehty erittäin paljon pitkäjänteistä ja onnistunutta työtä ja kannusti jatkamaan tätä ansiokasta työtä. Huomionarvoista on, että romanien oma osallisuus on näkynyt Jyväskylässä vahvasti. Lopuksi Lindberg kiitti kaikkia puhujia ja osallistujia neuvottelupäivistä ja toivoi avoimen keskustelun jatkuvan myös tulevaisuudessa.